

GASAM

**GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŐTIRMALAR MERKEZİ
İSTANBUL**

BANGLADEŞ

Cemal DEMİR

KASIM 2015

İÇİNDEKİLER

Özet	3
GİRİŞ	3
1.COĞRAFI KONUMU	4
2.TARİHİ	6
2.1.M.S. 1200 Sonrası	6
2.2.1757 Sonrası	6
2.3.1947 Sonrası	7
2.4.1970 Sonrası	8
3.NÜFUS, DİL VE DİNİ YAPI	9
4.KÜLTÜR	10
4.1.Müzik, Dans, Drama	10
4.2.Festival ve Kutlamalar	11
4.2.1. Dini Kutlamalar	11
4.2.1.1.Ramazan Bayramı	11
4.2.1.2.Kurban Bayramı	11
4.2.3. Milli Bayramlar	11
4.2.3.1.Pohela Boishakh	12
4.2.3.2.Dil Günü	12
4.2.3.3.Düğünler	12
5.SİYASİ VE İDARİ YAPI	13
5.1.Siyasal Yapı	13
5.2.Siyaseti Yönlendiren Partiler	13
5.3.İdari Yapı	14
6.EKONOMİK YAPI	15
6.1.Tarım	16
6.2.Sanayi	17
6.3.Hizmetler	17
6.4.Enerji	17
7.ÜLKENİN DIŞ POLİTİKASI	18
7.1.Hindistan	18
7.2.Myanmar	19
7.3.Pakistan	19
8.TÜRKİYE İLE İLİŞKİLERİ	20
8.1.Ekonomik ve Ticari İlişkiler	20
SONUÇ	23
KAYNAKÇA	26

BANGLADEŞ

ÖZET

Bir Güneydoğu Asya ülkesi olan Bangladeş, Türkiye’de az bilinen bir ülkedir. Bangladeş’e dair giriş düzeyinde bir okuma imkânı sunmayı amaçlayan bu çalışma, aynı zaman Türkiye ile Bangladeş arasındaki köklü tarihi ve kültürel ilişkilere dikkat çekerek, iki ülke ilişkilerine bugün de bir nebze olsun katkı sunmayı hedeflemektedir. Genelde anlamda Bangladeş’in genel tarihi, ekonomik ve sosyo-politik yönlerini ele aldığımız bu çalışmada; Bangladeş’in ulusal ve uluslararası bazı gündem başlıklarına da detaya girilmeden değinilmiştir. Aynı zamanda Türkiye ile Bangladeş arasındaki ilişkilerin nasıl daha verimli nasıl getirileceği konusunda da çeşitli önerileri içermektedir. Bu bağlamda; her iki ülkenin ilişkilerini geliştirmesi noktasında potansiyel kaynakların tespiti ve bu kaynaklardan yola çıkılarak bir sinerjinin nasıl oluşabileceği düşüncesine odaklanmıştır.

GİRİŞ

Bangladeş, define anlamına gelen ‘Bengal’ bölgesinde kurulmuş, Güney Asya’nın en genç ülkesidir. Adı her ne kadar define anlamına gelse de, yoksullukla özdeşleşmiş bir ülkedir. Verimli topraklarına ve doğal zenginliklerine rağmen Bangladeş, siyasi istikrarsızlıkların yanı sıra olumsuz iklim şartlarıyla da baş etmek zorunda olan, talihsiz bir ülke olarak öne çıkmaktadır.

Bengal coğrafyası, Güney Asya’da geniş bir yüzölçümünü kapsamaktadır. Bölge; Doğu ve Batı Bengal olarak ikiye ayrılmaktadır. Batı Bengal, Hindistan sınırları içinde kalırken; Doğu Bengal ise Bangladeş sınırlarını oluşturmaktadır.

Bu coğrafya, şimdilerde her ne kadar ülke gündemimizde fazlaca yer tutmasa da, söz konusu coğrafyayla Türklerin ilk ilişkileri 13. yüzyılda başlamıştır. Bengal bölgesine ilk sefer, 1200’lü yıllarında Türkistan asıllı kumandan Muhammed Bahtiyar Hallaci tarafından yapılmış ve bu seferle birlikte Türk ve Bengal halkının dostluğu bu tarihten itibaren başlamıştır. Bu ilişkilerle birlikte İslamlaşmaya başlayan Bengal halkı, bölge dini olan Budizm ve Brahmanizmi terk ederek, İslam coğrafyasının değişmeyen bir parçası haline gelmiştir. Bengal halkı İslamlaşmasının ardından zamanla İslam kimliğini ön plana çıkarmış ve bugüne kadar da etnik azınlık konumunda oldukları Hindulara rağmen Müslüman kimliklerini

muhafaza etmeyi başarmışlardır. Ancak Müslümanların bölgedeki hâkimiyetleri Babürlerle birlikte 1757 yılında son bulmuştur.

Bölge daha sonra Britanya hükümetinin özerk olarak kurduğu '*East India Company*' şirketinin faaliyetleri sonucu İngiliz sömürgeciliğiyle tanışmış, Hint yarımadasında İngiliz sömürüsü 1757'den 1947'ye kadar sürmüştür.

1947'de İngilizler Hint yarımadasında geri çekilmek zorunda kalınca, yarımada Hindistan, Batı ve Doğu Pakistan olarak ikiye ayrılmıştır. Ayrışma öncesi, Pakistan ve Bangladeş toplumları arasındaki din kardeşliğini ve akraba bağlarını temelinden sarsmak için Batı ve Doğu Pakistan'ın kurulmasını İngiliz ve Hindular projelendirmişlerdir. İngilizler yarımadadan çeşitli problemler ortaya çıkartarak çekilirken, bu sorunlar bölgede yaşayan Müslüman ve Hindular arasında halen devam etmektedir. Aralarında coğrafi, anadil, ekonomik ve askeri başlıkların yer aldığı bu sorunlar, Müslüman ve Hinduların bir arada yaşamasını zorlaştırmış; Batı ve Doğu Pakistan bölgesi de büyük bir Hindistan devleti karşısında birliğini muhafaza edemeyerek, 1971'de iki farklı devletin doğmasına yol açarak ayrılmıştır. Ayrışma sonrası, Doğu bölgesi Bangladeş adını alırken, Batı bölgesi ise Pakistan olmuştur. Hindistan ise menfaatleri açısından, Doğu Pakistan'da kurulan Bangladeş'in bağımsızlığını desteklemiştir.

2009 yılında yaptığım bir Bangladeş ziyaretimde, Başkent Dhaka yakınlarında bir bölgeye gittiğimde, Pakistan bayrağının dalgalandığını müşahede ettim. İlk anda Pakistan bayrağının bölgede dalgalanmasına bir anlam veremedim. Ancak rehberin anlattıklarına göre, buranın, savaş sonrası ülkesine dönemeyen Batı Pakistanlıların yaşadığı bir bölge olduğunu öğrendim. Batı Pakistanlılar, Bangladeş'te sosyal haklardan yoksun bir halde yaşamaktadırlar. Pakistan ve Bangladeş arasındaki düşmanlık o kadar ileri gitmiştir ki, mübadele sorununu bile çözememişlerdir.

1. COĞRAFİ KONUMU

Bangladeş 24 Kuzey enlem, 90 Doğu boylamda yer alan bir Güney Asya ülkesidir. Bangladeş; Hindistan, Myanmar (Burma) ve Bengal Körfezi ile çevrilidir. Bengal coğrafyası, Güney Asya'da büyük bir alanı kapsamaktadır. Bengal bölgesi; Doğu ve Batı Bengal olarak ikiye ayrılmaktadır. Batı Bengal, Hindistan sınırları içinde kalmaktadır. Doğu Bengal ise bugünkü Bangladeş sınırlarını oluşturmaktadır.

Bangladeş'in toplam yüzölçümü 144.000 km²'dir. Bangladeş, Myanmar'la sınırı 193km, Hindistan'la 4053km, sahil şeridi 580km, toplam sınırı ise 4.246km olan bir ülkedir. Bangladeş'te Dhaka, Chittagong, Khulna, Rangpur, Rajshahi, Barisal ve Sylhet isimli yedi idari bölge bulunmaktadır. Her idari bölgede kendi içinde illere, ilçelere, beldelere ve köylere ayrılmıştır. Ülkenin başkenti Dhaka'dır.

Bangladeş, Hint kıtasının Ganj (Panda), Jamune (Brahma Putra) nehrinin aşağı kolu ile Meghna gibi önemli nehirlerinin deltasında oluşan alüvyonlu ovalardan meydana gelmektedir. Bu nehirler birleşerek Bengal Körfezi'nde bir delta içinde akarlar. Ülkenin arazi yapısı

çoğunlukla yatık alüvyonlu ovalardan, güneydoğusu tepeliklerden oluşmakta; deniz seviyesinden yüksekliği 0 m, en yüksek noktası ise 1.230m'dir. Ülke muson yağmurları sırasında su baskınları ile karşı karşıya kalırken, iklimi tropikal iklimdir. Ülkenin doğal kaynakları; doğalgaz, kereste, kömür ve işlenebilir toprak arazilerdir. Ülkenin kullanılabilir arazi alanı oranı ise %55,39'dur.

2.TARİHİ

Bengal coğrafyası birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Bangladeş'in yerleşim tarihi Milattan Önceki asırlara kadar gitmektedir. Bengal bölgesi, M.S. 750-1200 tarihleri arasında Palas İmparatorluğu (Pala Empire) egemenliğine girmiştir.

2.1.M.S. 1200 Sonrası

10. asırdan itibaren Müslümanlar Hint yarımadasına egemen olmaya başladı. Bengal bölgesine ilk sefer ise 1200'lü yıllarda Türkistan asıllı kumandan Muhammed Bahtiyar Hallacı tarafından gerçekleştirildi. Müslümanlar ile Bengal halkının dostluğu bu tarihten itibaren başlamıştır. O tarihten itibaren Bengal halkı, Hindulara karşı etnik ezikliklerini bırakarak, İslami kimliklerini ön plana çıkarmışlar ve bugüne kadar da bu kimliklerini muhafaza etmeyi başarmışlardır. Bengal'de milli ve İslami devlet yönetimi dönemi de Muhammed Bahtiyar Hallacı'nın seferiyle başlamış olup, bu yönetim 1757 yılına dek sürmüştür. Britanya hükümetinin özerk olarak kurdurdukları 'Doğu Hindistan Şirketi' (*East India Company*) şirketinin sömürgeci faaliyetleri sonucu, Babür İmparatorluğu'nun (*Mughal Empire*) bölgedeki hâkimiyeti 1757'de gerçekleşen Plassey Savaşı ile son bulmuştur. Bangladeş bu tarihten sonra uzun bir süre Müslümanların idaresinden İngilizlerin hâkimiyetine geçmiştir.

2.2.1757 Sonrası

İngilizlerin kurduğu Doğu Hindistan Şirketi (*East India Company*) hisseleri zengin tüccarlara ve asilzadelere aitti. Britanya'nın hissesi yoktu ama şirket üzerinde dolaylı kontrol hakkına sahipti. Şirketin kendine ait büyük bir ordusu vardı. Bu orduyla Bengal bölgesini 1757-1858 tarihleri arasında kontrol etti. 1857'de Hindular ve Müslümanların ayaklanmasının ardından Hindistan, 1858'de hükümet yasasıyla, Britanya Kraliyetine doğrudan bağlandı. Hint yarımadası 1947 yılına kadar Britanya Kraliyet Valiliği tarafından yönetildi.

1857 isyanı bazı tarihçiler tarafından ‘Birinci Hint yarımadası bağımsızlık savaşı’ olarak yorumlandı. İngilizler bu tarihten sonra Hint yarımadasında yaşayan Müslüman ve Hindular tarafından bir sömürgeci devlet olarak görüldü. 1885 yılında 70 kadar Hint delege(Müslüman ve Hindu topluluklar) bir araya gelerek Hint Ulusal Kongresi’ni (*Indian National Congrees*) kurmuşlardır. 1900’lerin başında kongre partileşmiş ve ülkede parlamenter sistemi yerleştirmek istemişlerdir. Sonraki yıllarda Hint Ulusal Kongresi içinde Müslümanlar ve Hindular arasında görüş ayrılıkları olmuş, bu görüş ayrılıkları sonucu Müslüman kongre üyeleri kongreden ayrılmıştır. Zira sadece belli bir kesimin temsil edileceği, bundan dolayı etnik ve dini gruplar arasında derin görüş ayrılıklarının oluşacağı bir parlamento fikri Müslümanlar tarafından kabul edilmemiştir. Hint yarımadasının İngiliz sömürsünden kurtulması için Müslümanlar, kongre ile beraberler mücadele etmişlerdir. Hint Müslümanları Seyid Ahmed Han önderliğinde Aralık 1906 yılında Dhaka da Tüm Müslümanlar Birliği’nin (*All-India Muslim League*) 3.000 delegeyle kuruluşunu ilan etmişlerdir. Müslümanlar bu birlik yoluyla, Hindulara tanınan haklara sahip olmak için mücadele etmişlerdir. Fakat İngilizlerin dini-etnik yapılar arasındaki düşmanca kurgularından dolayı, Müslüman ve Hindular arasında ayrılık tohumları ekilerek, toplumların eşit hakları sağlanmamıştır. Aksine Müslümanlara uygulanan şiddetli ve ayrıştırıcı politikalar sonucu 1940’lardan sonra Müslümanlar Birliği içerisinde Müslüman ve Hindu toplumlara ait iki ayrı devletin kurulması gündeme getirilmiştir.

Hint yarımadasındaki direniş neticesinde,1947’de İngilizler yarımadadan geri çekilmek zorunda kalmıştır. Böylece, uzun bir eylem ve direniş süreci sonunda Hindistan bağımsızlığına kavuşmuştur. Ancak yarımada Hindistan ile Batı ve Doğu Pakistan olarak ikiye ayrılmıştır. Muhammed Ali Cinnah Batı ve Doğu Pakistan’ın kurucu Cumhurbaşkanı olmuştur.

2.3.1947 Sonrası

1947’den 1971’e kadar, Doğu ve Batı Pakistan arasında merkezi yönetimin siyasi ve ekonomik tarafgir yönetimi sonucu ilişkiler gerildi. Doğu Pakistan basiretsiz yöneticiler tarafından yoksulluk ve ekonomik istismara maruz bırakıldı.Yoksulluğun ve yolsuzluğun artması Bengal tarafında ciddi bir rahatsızlık yarattı ve protestoları artırdı. 26 Ocak 1949 tarihinde Batı Pakistan’ın resmi dil olarak Urducaı ilan etmesi ve diğer dillerin konuşulmasını yasaklaması, ana dilin Bengalce olduğu Doğu Pakistan’da büyük tepki çekti. Böylece ayrılığı getiren en önemli faktör dil meselesine dönüştü. Bu haksızlık, Doğu

Pakistan'da milliyetçilik hareketlerinin de başlamasına yol açtı. 21 Şubat 1952'de Dhaka Üniversitesindeki protestoların kanlı bastırılması ve öğrencilerin öldürülmesi bölgede ve dünya kamuoyunda çok tepki topladı. Daha baştan, kara bağlantısı olmayan iki farklı bölgenin tek devlet olarak devam etmesi pratikte mümkün görünmüyordu. Bu gerçeğe rağmen, böylesi bir oluşuma gidilmesi, Pakistan ve Bangladeş halkları arasındaki akrabalık ve dini kardeşlik bağlarını temelinden sarsmayı, Pakistan'ın gücünü bölgede zayıflatmayı, bölgedeki Müslüman nüfus ve nüfuzunu Hindulara karşı tehdit olmaktan çıkarmayı, İngiltere ve Hindu kaynaklı politikaların bölgede devamını sağlamayı hedeflemekteydi. 1947'de Hindistan, Pakistan ve Bangladeş ülkelerinin ayrı ayrı bağımsızlıklarını ilan edilmesi gerekirken, İngilizlerin şark kurnazlığı neticesinde bağımsızlıklar ilan edilememiş ve sorunlar giderek büyümüştü.

2.4.1970 Sonrası

7 Aralık 1970 tarihindeki genel seçimlerde Awami Ligi Partisi Lideri Mucibir Rahman'ın kahir çoğunluk ile seçimi kazanması ve zamanın Cumhurbaşkanı Yahya Han'ın hükümet kurma görevini Mucibir Rahman'a vermemesi, Doğu Pakistan'da meşru hakların ihlali sayıldı ve genel greve gidildi. Bunun üzerine ordu grevcilerin üzerine gitti ve iç savaş başladı. Bir kısım halk Hindistan'a sığınırken; Hindistan Doğu & Batı Pakistan'daki siyasal istikrarsızlığa müdahale ederek, Doğu & Batı Pakistan devletine karşı savaş açtı. 1971 Aralık'ta savaş bittiğinde Hindistan, Doğu Pakistan'ın büyük bölümünü işgal etmişti. 22 Aralık 1971 tarihinde Mucibir Rahman liderliğinde Bangladeş Müslüman Halk Cumhuriyeti kuruldu ve Hindistan işgal ettiği toprakların bir kısmından geri çekildi.

Bangladeş halkı bu sürecin ardından arzuladığı bağımsızlık ve özgürlüğün ülkelerinde neşvünema bulmasını beklerken, bu beklentilerin tam aksine ülke genelinde kargaşalar ve ihtilaller meydana geldi ve bugüne kadar da sürdü.

1971 yılında Mucibur Rahman, Pakistan'ın İslâmi kimliğinin aksine Bangladeş'te sosyalist ve laik bir yönetim anlayışına dayanan bir devlet kurdu; Hindistan, Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa ülkeleriyle dostluk anlaşmaları imzaladı. Mucibur Rahman'ın ülkede demokratik seçimlere geçmemesi ve muhalif siyasilere karşı baskıları sonucu, 20 Ocak 1975'te ona karşı bir darbe gerçekleştirildi ve Rahman öldürüldü.

Yerine darbe lideri General Mohammad Sayem geçti. Ancak onun yönetime gelmesiyle başka bir karışıklık ortaya çıktı. 21 Nisan 1977'de Mucibur Rahman taraftarlarının yeniden

ülke yönetimini ele geçirmek için giriştikleri harekete karşı durmak üzere halk desteğini arkasına alan Ziya-ur Rahman yönetimi ele aldı. Ancak Ziya-ur Rahman da eski sosyalist rejime karşın liberal, muhafazakâr ve Bengal milliyetçiliğinin yerine Bangladeş milliyetçiliğini inşa ederek yönetime devam etti. Ziya-ur Rahman 31 Mayıs 1981'de bir subay tarafından öldürüldü. Bu cinayetten altı ay sonra gerçekleştirilen seçimlerde Ziya-ur Rahman'ın yardımcısı Abdus Settar Cumhurbaşkanlığına seçildi. Abdus Settar dönemi ise Genelkurmay Başkanı General Hüseyin Muhammed Erşad'ın 24 Mart 1982'de gerçekleştirdiği darbeyle son buldu.

General Erşad yönetime gelince, sıkıyönetim ilan ederek askeri gücünü kullanmak suretiyle ülkede köklü değişiklikler yapma yoluna gitti. Özellikle ekonomiyi dışa açma çabalarında başarılı olduysa da, eğitimde ve kültürel alanda gerçekleştirmek istediği yeniliklerde aynı başarıyı gösteremedi. Erşad yönetimi 5 Aralık 1990'a kadar sürdü.

Muhalefetin geniş çaplı tepkileri karşısında daha fazla dayanamayarak belirtilen tarihte istifa etmek zorunda kalan General Hüseyin Muhammed Erşad, yerine Yüksek Mahkeme Başkanı Şehabeddin Ahmed'i Cumhurbaşkanı vekili tayin etti. 6 Ağustos 1991'de genel seçimler yapıldı. Seçim sonrasında siyasi yapıda ve anayasada bazı değişikliklere gidildi. Seçimden sonra Cumhurbaşkanlığına Abdurrahman Bisvas, Başbakanlığa da Begüm Halide Ziya (Ziya-ur Rahman'ın eşi) seçildi.

3.NÜFUS, DİL VE DİNİ YAPI

Dünya nüfusunun en büyük ülkeleri arasında Afrika kıtasında Nijerya, Avrupa kıtasında Rusya, Amerika kıtasında ABD, Brezilya, Meksika, Asya kıtasında Bangladeş, Çin, Hindistan, Endonezya, Pakistan bulunmaktadır.

Güney Asya ülkesi Bangladeş, dünyanın nüfus yoğunluğu bakımından en kalabalık ülkelerinden birisidir. Nüfus yoğunluğu, kilometre kareye 894 kişidir. Bangladeş'in dünya ülkelerinin aksine, hızlı nüfus artışı devam etmektedir. 1950 yılında Bangladeş nüfusu 38 milyon iken, 2014 yılında 167 milyon düzeyinde olduğu varsayılmaktadır. Bangladeş, dünya ülkelerinin nüfus sıralamasında 8. sırada yer almaktadır. Nüfusun yüzde 28'i şehirlerde, yüzde 82'si de köylerde yaşamaktadır. 2010 ve 2014 yılları arası ülkenin kentleşme oranı yüzde 2,96 düzeyinde gerçekleşmiştir.

Ülkenin başkenti olan Dhaka, dünyanın mega kentleri arasında yer almaktadır. Durmadan artan nüfusu 15 milyonu aşan Dhaka, barındırdığı yoksulluğun yanı sıra modern bir kent olarak da yükselmektedir. Birçok Bangladeşlinin iş bulma umuduyla köy ve kasabalardan göçerek geldiği kent, bu yönüyle İstanbul'un sosyal geçmişini andırmaktadır. Bangladeş'in ekonomik, kültürel ve siyasi merkezi olan şehirde ulaşım, iletişim ve bayındırlık alanında modernleşme yaşansa da, trafik ve altyapı sorunları devam etmektedir. Tüm bu olumsuzluklara rağmen Bangladeş denince ilk akla gelen şehir Dhaka'dır. Şehir büyük yabancı yatırımcılara ve ticari faaliyetlere ev sahipliği yapmaktadır.

Ülkenin etnik kimliğini yüzde 98 oranında Bengalliler oluştururken, yüzde 2 ise diğer aşiret gruplardan oluşmaktadır. Bangladeş'te resmi dil ve halkın konuştuğu dil ise Bengaledir.

Ülkede nüfusun yüzde 90'ı Müslüman, yüzde 9'u Hindu, yüzde 1'i ise Hristiyan olup, Bangladeş dünya üzerinde en fazla Müslüman nüfusa sahip olan ülkelerden birisidir. Ülkenin resmi dini İslam'dır. Müslümanların çoğunluğu Sünni mezhep metodolojisini kabul etmişlerdir.

4.KÜLTÜR

Bangladeş kültürü örf, gelenek ve adetler ile halkın yaşam biçimini ve birçok sosyal grubun kültürel çeşitliliğini kapsar. 19. ve 20. yüzyılda Bengali kültürünün gelişmesinde Bengali yazarlar, bilim adamlar, araştırmacılar, ressamlar, müzisyenler ve düşünürlerin önemli rolleri olmuştur. Bangladeş kültürü kompozit ve yüzyıllar boyunca başta İslam, Hinduizm ve Hıristiyanlığın etkisinde harmanlaşmakla gelişmiştir. Modern Bengal Rönesans'ı ise Hint sanatı ve kültürünün gelişmesine öncülük etmiştir.

4.1.Müzik, Dans, Drama

Bangladeş müzik ve dans stilleri klasik, halk ve çağdaş olmak üzere üç kategoriye ayrılmaktadır. Bangladeş'te klasik müzik ve dans, Hint yarımadasındaki köklü ve klasik müzik ve dans kültüründen etkilenmiştir. Örnek olarak Bharatanatyam ve Kuchipudi dans çeşitlerini verebiliriz. Bangladeş halk müziği ve dansları Bengal halkının özeline, stilini ve tarzını oluşturmaktadır. Bangladeş geleneksel ve maneviyat içerikli, köklü şarkı sözleri ve türkülerle zengin geleneğe sahip bir ülkedir. Türküler aşk teması başta olmak üzere birçok temayı işlemektedir. En yaygın geleneksel müzikler ise Bhatiali, Baul, Marfati, Murshidi ve

Bhawaiya'dir. Bangladeş anonim türkülerini Lalon Şah, Hason Raja, Kangal Harinath, Romesh Shil, Abbas Uddin seslendirmiştir. Bangladeş'in bağlama kültürünü Rabindra Sangeet ve Nazrul Geeti oluşturmaktadır. Son dönemlerde Batı müziklerinden etkilenenlerinise başkent ve kent merkezlerinde rock grupları oluşturduğu bilinmektedir.

Bangladeş kültüründe önemli olan müzik aletleri ise bambu flüt (bashi), davul (Dhol), tek telli bir yaylı çalgı olan ektara, dört telli çalgı denilen dotara ve bir ritim etkisi denen Mandira için kullanılan metal bawls çifti vb, bunların dışında gitar, davul ve saksafon gibi Batı kökenli birçok müzik aleti de geleneksel enstrümanlar ile birlikte kullanılmaktadır.

4.2.Festival ve Kutlamalar

Festival ve kutlamalar Bangladeş kültürünün ayrılmaz bir parçasıdır. Dini kutlamalar ve milli kutlamalar olarak ikiye ayrılabiliriz.

4.2.1. Dini Kutlamalar

4.2.1.1.Ramazan Bayramı

Dini bir vecibe olarak Ramazan Bayramı'nı kutlamak, Bangladeş kültürünün bir parçası halini almıştır. İnsanlar bu günlerde, bayrama has yöresel ve geleneksel elbiselerini giyerler. Bangladeş Ramazan Bayramı süresince resmi tatildir. Bangladeş'te halkın toplu ve açık alanlarda bayram namazı kılmaları için 'namazgâh' alanları ülke çapında hazırlanmaktadır. Bayram namazından sonra bayramlaşmalar olur. İnsanlar birbirlerinin evlerini ziyaret eder ve bu ziyaretlerde tatlılar ikram edilir. Bayrama has festival ve yarışma organizasyonları yapılır. Fakir ve fukara sevindirilir ve yardımda bulunulur.

4.2.1.2.Kurban Bayramı

Kurban Bayramı kutlamaları ile Ramazan Bayramı kutlamalarının benzer yönleri vardır. Kurban Bayramı'nın en büyük farkı kurbanlıkların kesilmesi, kurban etlerinin fakirlere dağıtılması ve misafirlere ikram edilmesidir. Büyükşehirlerde ise birçok kişi arkadaş ve akrabaları ile bayram sevincini paylaşmak için atalarının evlerini ve köylerini ziyaret ederler.

4.2.3. Milli Bayramlar

4.2.3.1.Pohela Boishakh

Pohela Boishakh, Belgal yerel takviminin ilk günüdür. Miladi her yılın 14 Nisan'ında Pohela Boishakh kutlanır. Bugün, ilkbaharın ve bereketin müjdecisi olarak telakki edilir. Bugünde insanlar erken kalkar, evlerini temizler, yeni elbiseler giyilir, akrabalar, arkadaşlar ve komşular ziyaret edilir. Fuar tertiplenir, geleneksel el sanatları, çeşitli tarım ürünleri, oyuncak, kozmetik, gıda ve tatlı ürünleri sergilenir. Fuarda şarkılar, danslar, geleneksel oyun ve eğlenceler sunulur. At yarışları, boğa yarışları, horoz dövüşleri, güvercin uçurtmaları ve tekne yarışları yapılır. Ülkenin meşhur sanatçıları eserlerini bu bayramda seslendirirler.

4.2.3.2.Dil Günü

Bengalce bir doğu Hint-Ari dilidir. Bangladeş'in Pakistan'ın bir parçası olduğu dönemde, Urdu dili milli dil olarak her alanda kullanılmış, Bengalce ise kullanılmamıştır. 1952 yılında Batı Pakistan'ın Doğu Pakistan'da anadil Bengalceyi yasaklaması üzerine, Doğu Bengal'de, Bengal Dili Hareketi başlatılmıştır. Tabii, Batı Pakistan yönetiminin Bengal Dili Hareketi'ni bastırma sonucu birçok insan ölmüştür. Aynı zamanda bu hareket Bangladeş'in bağımsızlığının ilk kıvılcımı sayılmaktadır. O günden bugüne, 21 Şubat tarihi Bangladeş'te 'Dil Hareket Günü' olarak anılmaktadır. Bu hareketi yad etmek için, başkent Dhaka'da bir anıt yapılmıştır ve 21 Şubat Bangladeş'te resmi tatil olarak ilan edilmiştir. 1999 yılında UNESCO bugünü 'Uluslararası Anadil Günü' olarak ilan etmiştir.

4.2.3.3.Düğünler

Bengali düğünleri, birçok ritüel ve törenler içeren birkaç günü kapsamaktadır. Gelin ve damat adayları uyumluluk durumları, ortak yaşamları göz önüne alınarak ve genellikle de görücü usulü ile seçilmektedir. Nadir de olsa aşk evlilikleri yaşanmaktadır. Evlilikte her iki tarafın aile büyüklerinin rızası alınır. Resmi nikâhlar yapılır. Aylar öncesinden düğün mekânları ayarlanır. Aileler gelinin kıyafeti ve hediyeler için alışverişe çıkarlar. Tüm hazırlıklar yapıldıktan sonra düğün tören günü ilan edilir. Damat ve gelin akraba ve arkadaşları arasında Ghotoks (matchmakers) törenleri düzenlenir. Düğünde çift için özel hediyeler takdim edilir. Aileler geleneksel olarak çocuklarının zürriyetini görmek için dini ve sosyal görevlerini yerine getirmenin mutluluğunu yaşarlar. Damadın anne ve babası oğlunun töreni için *velime* de bulunur. Damat ve gelin aileler arasında birlik, beraberlik ve hayırlı torunların olması için temennilerde bulunurlar.

5.SİYASİ VE İDARİ YAPI

5.1.Siyasal Yapı

Bangladeş'in yönetim sistemi parlamenter demokrasidir. Her beş yılda bir parlamento üyeleri seçilir. Seçmen yaşı 18 yaş ve üstü tüm vatandaşları kapsar ve seçmenle "Jatiyo Shangsad" olarak adlandırılan meclisin üyelerini belirlemek için seçimlerde oy kullanırlar. Bangladeş Milli Meclisi (Jatiyo Shangsad) 350 üyeden oluşan tek kamaralı yasama kurumudur. Meclisin 50 sandalyesi kadınlara ayrılmıştır.

Ülkede cumhurbaşkanı, parlamento üyeleri tarafından seçilir ve devletin başıdır. Başbakan parlamento üyesi olmak zorundadır ve hükümeti kurması için iktidar partisinin başkanı temayüllere göre cumhurbaşkanı tarafından resmen görevlendirilir.

Bangladeş Anayasası ise 1972 yılında hazırlanmış ve 14 maddeden oluşmaktadır. En yüksek yargı organı Yargıtay'dır. Yargıçlar, Cumhurbaşkanı tarafından seçilir.

5.2.Siyaseti Yönlendiren Partiler

Bangladeş'te şu an 100'den fazla parti bulunmaktadır. Bangladeş, 1991 yılında demokratik seçim sistemine geçebilmiştir. Ülkenin siyasal kitle partileri ise şunlardır:

-Awami Ligi (Awami League-AL): Ülkenin kurucu Cumhurbaşkanı Şeyh Mucibur Rahman'ın (Sheikh Mujibur Rahman) partisidir. Bu parti sosyal demokrat-ulusal sol anlayışa sahip bir partidir. Partinin liderlik koltuğunda ve başbakanlıkta, Şeyh Mucibur Rahman'ın kızı Şeyh Hasina Vecid (Sheikh Hasina Wajed) bulunmaktadır. 2009 yılından bugüne ülkenin iktidar partisidir.

-Bangladeş Milliyetçi Partisi (Bangladesh Nationalist Party-BNP): Liberal ve muhafazakâr anlayışa sahip bir partidir. 1991-1996 ve 2001-2006 dönemlerinde bu partinin lideri olan Halide Ziya (Khaleda Zia) ülkenin başbakanlığında bulunmuştur. Bangladeş Milliyetçi Partisi şu anda ana muhalefet partisi konumundadır.

- Milli Parti (Jatiya Party- JP): Sosyalist anlayışa sahip bir partidir. Koalisyon hükümetlerinin anahtar partisidir. Partinin lideri Muhammed Erşad (Muhammad Ershad) ihtilalcı bir kimliğe sahiptir.

-Cemaat-i İslami Partisi (Jamaat-i Islami Party-JIP): Liderleri idamla yargılanan ve Bangladeş'in en köklü ve büyük İslami siyasal partisidir. Ülkede bir kesimin bu partiyi tehdit

olarak görmesine rağmen, koalisyon hükümetlerinin kurulmasında kilit bir parti olmayı da her zaman başarmaktadır.

Eğer Bangladeş'te yeni ve kalıcı bir değişim ve dönüşüm olmaz ise AL ve BNP ülkenin iki siyasi gücü olmaya devam edeceklerdir. Cemaat-i İslami Partisi(Jamaat-i IslamiParty) iseülke genelinde köklü bir teşkilat yapılanmasına sahip olması ve Bengal halkı tarafından kabullenilmesi neticesinde, ülkenin siyasi sürecinde etkili olmayı sürdürecektir.

5.3.İdari Yapı

Bangladeş'te yedi idari bölge bulunmaktadır. Bunlar; Dhaka, Chittagong, Khulna, Rangpur, Rajshahi, Barisal ve Sylhet'tir. Her idari bölgeye adını o bölgenin merkez şehri vermektedir. Her idari bölge ise kendi içinde illere, ilçelere, beldelere ve köylere ayrılmıştır. Ülkenin başkenti Dhaka'dır.

6.EKONOMİK YAPI

Coğrafi konumu itibariyle Güney Asya ile Uzakdoğu ülkelerinin arasında köprü görevini üstlenen Bangladeş Çin ve Hindistan gibi iki dev ülke arasındaki tampon bölgede yer almaktadır. Dünya nüfusunun %50'sinin bu bölgede barınıyor olması nedeniyle, bölge büyük bir pazardır. Her ne kadar ilk etapta bölge ile alakalı fakirlik aklımıza gelse de, yine alım gücü yüksek olan milyonları aşan insan topluluğunun burada yaşadığının gözden uzak tutulmaması gerekmektedir.

Bangladeş, 2013 istatistiklerine göre 167 milyon nüfusu ile dinamik bir pazardır. Ayrıca konum itibari ile Çin ve Hindistan pazarına oranla da avantajlıdır. Başta verimli topraklar, doğal gaz ve madenlere sahip olması nedeniyle cazip bir ülkedir. Ucuz işgücüne sahiptir. Yurtdışında okumuş veya çalışmış kalifiye bir nüfusa da sahiptir. Bangladeş'te üretilen mallar Avrupa Birliği ülkeleri, Kanada, Avustralya, Norveç gibi yirmi küsur gelişmiş ülkeye gümrüksüz ve kotasız girebilmektedir. Ülkede yabancı yatırımcıya teşvik ve vergi muafiyeti söz konusudur. Ucuz enerji fiyatlarına sahiptir. Yabancı yatırımcının kazanmış olduğu parayı her an ülke dışına transfer edebilmesi mümkündür. Yabancı dil olarak İngilizce yaygın şekilde kullanılmaktadır. Bengal halkının Türklere karşı duydukları sempati ve ilgiyi isetarihi, kültürel ve dini bağları ile açıklayabiliriz.

Bangladeş ticarete ve piyasaya dayalı gelişmekte olan bir ekonomiye sahiptir. 2014 yılı Uluslararası Para Fonu (IMF) verilerine göre, Bangladeş dünyada satın alma gücü paritesine göre 35. en büyük ekonomiye sahip ülkedir. Bangladeş ekonomisi son yıllarda ortalama yaklaşık olarak yüzde 6-7 oranında büyümektedir. Bangladeş'in GSYİH'nın yarısından fazlası servis sektörü kaynaklıdır. Bangladeş nüfusunun büyük çoğunluğu tarım sektöründe çalışmaktadır. Ülke tarım sektörüne eş konumda olan hazır giyim, deri ve deri mamulleri, süt, balıkçılık, seramik sektörlerine de sahiptir. Bangladeş'in döviz gelirlerinin başlıca kaynağını ise yurtdışında hizmet sektöründe çalışan Bangladeşli işçilerin gelirleri, ucuz işçilikten dolayı tekstil ürünlerinin ihracatı ve gemi inşasından kaynaklanan gelirler oluşturmaktadır.

2013 verilerine göre Bangladeş'in başlıca ihracat yaptığı ülkeler yüzde 18.7 oranı ile ABD, yüzde 15.8 ile Almanya, yüzde 10.2 ile İngiltere, yüzde 6.2 ile Fransa, yüzde 4.6 ile İspanya, yüzde 4.3 ile Kanada, yüzde 4 ile İtalya gelmektedir. Bangladeş'in ihracatını yoğun olarak ABD ve AB ülkelerine, yani kalkınmış ülkelere yaptığını görmekteyiz. Bunun sebebi ise ABD ve AB ülkelerinin Bangladeş'in ucuz iş gücünü keşfetmiş olmalarıdır. ABD ve Avrupa ülkeleri, Bangladeş'in ucuz işçiliğinden faydalanarak tekstil yatırımlarını bu ülkeye yapmıştır.

Bunun sonucunda ise Bangladeş ihracatının büyük kısmını ABD ve Avrupa ülkelerine yapmaktadır.

2013 verilerine göre Bangladeş'in ithalatını karşılayan ülkeler ise yüzde 21.7 ile Çin, yüzde 16.3 ile Hindistan, yüzde 5.2 ile Malezya, yüzde 4.5 ile Güney Kore ve yüzde 4.1 ile Japonya'dır. Bangladeş ithalatını daha çok Asya ve Pasifik ülkelerinden karşılamaktadır.

Temel Ekonomik Göstergeler

	2009 ¹	2010 ¹	2011 ²	2012 ³	2013 ³
GSYİH(milyonABD \$)	89.4	100.1	108.1	113.9	126.4
Kişi başı GSYİH (Satın Alma Gücü Paritesi)	1.411	1.494	1.599	1.719	1.846
GSYİH artışı (%)	5.7	6.1	6.7	6.3	6.4
İşsizlik Oranı (ort)	5.1	5.2	5	5	5
Tüketici Fiyat Enflasyonu (ort)	5.4	8.1	10.7	7.5	6.8
İhracat FOB (milyar ABD \$)	15.073	19.239	23.856	26.838	30.756
İthalat FOB (milyar ABD \$)	-19.678	-24.723	-31.745	-35.237	-39.183
Cari İşlemler Dengesi (milyar ABD \$)	-4.605	-5.485	-7.889	-8.399	-8.427
Dış Borç (yılsonu; milyar ABD \$)	23.82	24.634	25.158	25.153	25.292
Uluslararası Rezervler (milyon ABD \$)	10.343	11.153	11.447	11.63	

Kaynak: Economist Intelligence Unit, Bangladesh Country Report December 2011

¹: Gerçekleşen, ²: EIU tahmini, ³: EIU öngörüsü

6.1.Tarım

2005 verilerine göre Bangladeş'in arazi kullanımını yüzde 56 işlenebilir araziler, yüzde 4 sürekli ekilen araziler, yüzde 5 otlaklık arazi, yüzde 15 ormanlık arazi, yüzde 21 ise değer arazi türleri oluşturmaktadır. Bangladeş'in yüzölçümünün 2/3'ü ekilen arazilerden oluşmaktadır. Ülkede başlıca yetişen tarım ürünleri pirinç, hint keneviri, çay, buğday, şeker kamışı, patates, tütün, bakliyat, baharat ve meyve çeşitleridir. Ülkede yetişen en önemli tarım ürünü pirinçtir. Bangladeş pirinç üretiminde dünyada ilk dörtte olmasına rağmen, pirinç üretiminin tamamına yakınına yakınını iç pazarda değerlendirmekte, hatta üretimin iç tüketimi karşılayamadığı zamanlar olmaktadır. Bangladeş'te tarımsal altyapısının yetersizliği tarım üretim maliyetlerini yükselttiğinden, tarımla uğraşan nüfusun diğer sektörlere kayması sık görülmektedir. Ülkede bazı yıllarda olumsuz hava koşullarından dolayı, sel felaketi ve

kasırgalar nedeniyle tarımsal üretimlerde yıllara göre önemli kayıpların ve değişimlerin olduğu istatistiklere yansımaktadır.

6.2.Sanayi

Bangladeş'in sanayi sektörü ihracat odaklıdır. Endüstriyel hammadde ithalatındaki keskin artış, sanayi sektörü için olumlu bir gelişme olarak kaydedilmektedir. Ülkenin sürdürülebilir enerji kaynakları yeterli olmadığından, sektörün büyüme potansiyeli önündeki en büyük tehlike, sanayi üretiminde yaşanan aksaklıklardır. Tarım, hazır giyim ve montaj işletme sanayi ise en önemli sanayi kollarıdır. Bangladeş'te birçok dünyaca ünlü tekstil markası bulunmaktadır. Hazır giyim sektöründe kullanılan hammaddenin tamamına yakını ithal edilmektedir. Bu sektörün en önemli pazarları ise ABD ve AB ülkeleridir.

Sektörlerin GSYİH Katma Değer Oranları (%)

	2008	2009	2010	2011	2012
Tarım	19.0	18.7	18.6	18.3	17.5
Sanayi	28.5	28.7	28.5	28.2	28.5
Hizmetler	52.5	52.6	53.0	53.5	53.9

Kaynak: TÜİK

6.3.Hizmetler

Bangladeş'in Asya ve Avrupa ülkelerindeki hizmet sektörlerinde çalışan yurtdışı işçileri, GSYİH'nın katma değer oranının yüzde 53'lük bölümünü sağlamaktadır. Hizmet sektörü; otel, restoran, ulaşım, haberleşme, depolama, toptan ve perakende hizmetleri, gayrimenkul hizmetleri, kamu yönetimi, savunma, eğitim, sağlık ve sosyal hizmetler alanlarından oluşmaktadır.

6.4.Enerji

Bangladeş yeterli enerji arzını sağlayamayan ülkelerdendir. Ülkenin yeterli doğal kaynakları olmasına rağmen yeterli enerji üretimini sağlayacak teknolojik donanımları bulunmamaktadır. Ülkenin enerji ihtiyacı her yıl ortalama yüzde 7 artmaktadır. Bu artışı karşılamak için hükümet doğalgaz ve kömür enerjisi dışında nükleer enerji yatırımları da gerçekleştirmektedir. Bangladeş'te hanelerin yaklaşık %40'nın şebeke elektriği bulunmamaktadır. Bu sorun, güneş enerjisi kullanılarak giderilmeye çalışılmaktadır.

Ülkede tüketilen enerjinin yüzde 64.5'i doğalgaz, yüzde 19.1'i petrol, yüzde 6.69'u dizel, yüzde 4.9'u ithal enerji, yüzde 2.45'i kömür ve yüzde 2.25'i de hidro-enerjiden sağlanmaktadır. Bangladeş'te alınan tüm yatırımlara rağmen, halkın elektriğe ulaşım oranı yüzde 47'den yüzde 62'ye ancak ulaşabilmiştir.

7.ÜLKENİN DIŞ POLİTİKASI

Bangladeş başta Birleşmiş Milletler (BM),İslam Konferansı Teşkilatı (OIC), Uluslararası Para Fonu (IMF),Asya Kalkınma Bankası (ADB) ve Güney Asya Bölgesel İşbirliği Teşkilatı (SAARC)olmak üzere çok sayıda uluslararası kuruluşa üyedir. Bunun yanı sıra Bangladeş bölgesinde özellikle Hindistan, Myanmar ve Pakistan ile yoğun ilişkilere sahiptir.

7.1.Hindistan

Bangladeş ile Hindistan ilişkilerinin siyasal bir anlamı vardır. Hindistan, 1971 yılında Bangladeş'in bağımsızlığında stratejik desteği ile Bengal halkının bir kısmının güvenini, bir kısmının da güvensizliğini kazanmıştır. Ülkenin siyasetine hakim erkler ve siyasal partiler arasında Hindistan dış politikası temelinde fikir ayrılığı vardır. İktidar partisi Awami Ligi(AL), Jatiya Parti vb. partiler Hindistan'la dış politikada sıfır problemi savunurken, ana muhalefet partisi Bangladeş Halk Partisi (BNP),Cemaat-i İslami (JIP) vb. partiler ise Hindistan'ın Bangladeş'i sosyo-ekonomik, siyasal, tarihsel ve metodolojik olarak tahakküm altına aldığını düşünmektedirler. Bundan dolayı da, ülkedeki her iktidar değişikliğinde Hindistan dış politikası değişim göstermektedir.

Bangladeş'in Hindistan'la köklü sınır, ulaşım ve nehir suları sorunları vardır. İki ülke arasındaki sınır sorununun, 2011 yılında Hindistan Başkanı Singh'in Bangladeş'e yapmış olduğu ziyaretle çözüme kavuştuğu söylene de, tam olarak çözümlendiğini söyleyemeyiz. Güney Asya'nın iki komşu ülkesi arasındaki en önemli sorunlardan olan sınır anlaşmazlığı ise yıllarca devam etti. Hindistan güvenlik sorunlarından dolayı bu sorunun çözümüne öncelik verdi. Bangladeş'in Hindistan ile olan 4 053 km'lik kara sınırında yer alan ve iki ülke arasında iç içe geçen tartışmalı 162 yerleşim bölgesi bulunmaktadır. İki ülkenin yaşadığı anlaşmazlık nedeniyle, bu bölgelerde yaşayan 50 binden fazla insanın temel kamu hizmetinden yararlanamadığı bilinmektedir. Bu anlaşmazlıkla iki ülke sınırlarını ve tartışmalı yerleşim bölgelerinin durumu netleşmiş oldu. Buna rağmen nehir sularının paylaşımı ve ülkeler arasındaki transit geçişlerdeki sorunlar noktasında ise bir anlaşmaya varılamadı.

Hindistan'ın Batı Bengal bölgesinde Ganj nehri üzerine yapmış olduğu Farakka barajı sonrası su seviyesinin düşmesi üzerine, Bangladeş'te tarım, balıkçılık, sanayi ve nehir taşımacılığı olumsuz yönde etkilemiştir. Hindistan ve Bangladeş arasındaki Ganj nehri sorunu tarafların politik ikili ilişkilerine de yansımıştır. Hindistan Ganj nehri su meselesini Bangladeş üzerinde 'demokles'in kılıcı' gibi kullanarak, politik stratejisini belirlemiştir.

7.2. Myanmar

Bangladeş, komşu ülkesi Myanmar'la mülteci ve sınır sorunları yaşamaktadır. Myanmar yönetimi tarafından 1990 yılından itibaren uygulanan Arakan (Rohingya) halkını öz vatanından koparma politikası, başta Bangladeş olmak üzere birçok dünya ülkesine göçü devam ettirmektedir. Bangladeş'in 'Cox's Bazaar' bölgesinde ve kamplarında 1,5 milyon Arakanlı Müslüman'ın gayri resmi olarak, 30 bininin ise mülteci olarak yaşadığı kaydedilmektedir. Bangladeş yetkilileri, ülkelerinin zaten doğal afetler ülkesi olduğunu, Rohingya mülteci problemleri yüzünden daha da zor durumda kaldıklarını ve bu soruna kalıcı bir çözüme acilen ihtiyaç duyulduğunu açıklamaktadırlar.

Türkiye'nin Güney Asya ve Uzak Doğu'daki nüfuzunu artırması bakımından, Bangladeş Cox's Bazar'daki Burma mültecilerinin anavatanlarına dönmesi konusunda Bangladeş ve Myanmar devletleri arasında sorunun çözümü için arabuluculuk görevi üstlenmesi ve çözüme yönelik gerekli çalışmaları BM Güvenlik Konseyinde yürütmesi çok önemlidir.

7.3. Pakistan

1947-1971 yılları arasında hayat bulmaya çalışan, Doğu-Batı Pakistan olarak bilinen tek devlet, iki ayrı coğrafyada ve İngiltere ve Hindistan tarafından bir sezaryen devlet olarak kurdukları. Dünya siyasi haritasına baktığımızda aslında zorlamayla kurdukları bu devletin idari olarak yürümeyeceğini baştan kestirmek için kâhin olmaya gerek yoktu. Çünkü coğrafi olarak kara bağı olmayan, iki ayrı etnik gruptan oluşan, muhtemelen potansiyel olarak ayrı bir devlet kurulma ihtimalinin her zaman olabileceği bir coğrafyanın tek devlet olarak ilan edilmesinin bir arka planı olacağını düşünmekte zorlanmayız.

Hindistan yanlısı Bangladeş iktidarı, 1971 bağımsızlık mücadelesini gündeme taşıyarak, açıktan ülkede milli mücadele dönemindeki Hindistan dostluğuna ve Pakistan düşmanlığına anlam yükleyerek, halklar arasında yaşanmış yaraları tazeleme yoluna gitmektedir. Bu tutum

Hindistan lehine, Pakistan aleyhine propaganda anlamına gelmektedir ve Hint yarımadasındaki Müslümanların nüfuzunu sarsmaktadır.

Bu noktada, Pakistan ve Bangladeş ile ilişkileri köklü, tarihi ve kültürel temellere dayanan Türkiye, Bangladeş'in bağımsızlık mücadelesi esnasında yaralanan Bangladeş - Pakistan ilişkilerinin geliştirilmesine yönelik arabuluculuk rolü üstlenebilmelidir.

8.TÜRKİYE İLE İLİŞKİLERİ

Türkiye ve Bangladeş ilişkileri köklü tarihi ve kültürel temellere dayanmaktadır. Çanakkale Savaşı'nda hilafetin düşmemesi için Bengal Müslümanları topladıkları mütevazı yardımı gizli bir şekilde Osmanlı Devleti'ne göndermişlerdir. Bangladeş halkı Türk halkını dost ve kardeş olarak görmektedir. Cumhuriyet tarihimizde Bangladeş'le ilişkilerimiz dostane iki kardeş ülke olarak devam etmektedir. Bu saygı ve hayranlığın ifadesi olarak Dakka ve Chittagong şehirlerindeki büyük caddelere "Kemal Atatürk" ismi verilmiştir. Ayrıca Feni'de bir liseye Atatürk Lisesi (Atatürk Model High School) adı verilmiştir. Türkiye de bunun karşılığı olarak Ankara'da iki caddeye Bangladeş devlet adamları Sheikh Mujibur Rahman ile Ziaur Rahman'ın isimlerini vermiştir.

İki ülke arasında diplomatik ilişkilerin kurulmasından bu yana pek çok anlaşma imzalanmıştır. İki ülke arasında imzalanmış önemli anlaşmalar ise şunlardır:

27 Temmuz 1976	Ticaret Anlaşması
9 Mart 1979	Ekonomik ve Teknik İşbirliği Anlaşması
9 Mart 1981	Kültür Anlaşması
10 Mart 1981	Askeri Eğitim ve Öğretim İşbirliği Anlaşması
5 Mayıs 1986	Bankacılık Anlaşması
1 Kasım 1986	Denizcilik Anlaşması
12 Kasım 1987	Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması
14 Mayıs 1993	Teknik İşbirliği Anlaşması
25 Mart 1997	Kültürel Değişim Programı Anlaşması
25 Mart 1997	Hava Taşımacılığı Anlaşması
17 Temmuz 1997	Teknik ve Savunma Sanayi İşbirliği Anlaşması
31 Ekim 1999	Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması

8.1.Ekonomik ve Ticari İlişkiler

Türkiye ile Bangladeş arasındaki ekonomik ve ticari ilişkiler beklentinin altındır. Ekonomik ve ticari ilişkilerin gelişmemesinin ana nedenleri arasında yeterli ticari iletişim ağının bulunmaması, coğrafi uzaklık, ticari malların nakil ve üretiminde lojistik sorunların olması gibi sorunlar bulunmaktadır. İthalat ve ihracat istatistiklerini incelediğimizde ise Türkiye'nin Bangladeş'ten ithalatının yükseldiği, buna karşılık ihracatının yerinde saydığını söyleyebiliriz.

Türkiye Bangladeş dış ticaret değerleri (Bin\$)

Yıllar	İthalat	İhracat	Hacim
2008	447.708	69.528	517.237
2009	523.576	134.741	658.137
2010	844.660	169.521	1.014.182
2011	895.555	132.198	1.028.136
2012	776.336	214.168	990,554
2013	1.004.000	195.536	1.199.536

Kaynak: TÜİK

Aslında Türkiye için Bangladeş ticaret sahası olarak bakir bir ülkedir. Bangladeş'in yetişmiş insan gücü ve doğal kaynaklarıyla, ticari lojistik sorunları çözüldüğünde ticaret imkânlarının daha da artacağını söyleyebiliriz. Türkiye Bangladeş'e sanayi ürünleri, makine ekipmanları, baklagiller, borat, demir, mermer, çelikten yarı mamuller, demir-çelik çubuklar, alüminyum plaka, levha ve şeritler, tekstil, yeni ve ikinci el makine, ütüleme cihazları, tekstil kimyasalları ve cam ihraç etmektedir. Türkiye'nin ihracat kalemlerine baktığımızda, genel olarak katma değeri yüksek mallardır. Bangladeş Türkiye ihracatçıları için önemli bir pazardır. Pazarın riskleri olduğundan fazla, kazanımları da vardır. Son dönemde Türkiye orijinli bazı tekstil firmaları Bangladeş'e yatırımlarını artırmış ve fabrikalarını Bangladeş'e taşımışlardır. Bu çerçevede tekstil-hazır giyim, halıcılık, eğitim ve yazılım gibi alanlarda birçok firma Bangladeş'te faaliyet göstermektedir. Bangladeş'te emeğe dayalı yatırımların karlı olacağını göz önünde bulundurmak gerekmektedir.

¹ <http://dakka.be.mfa.gov.tr/ShowInfoNotes.aspx?ID=121625>

2013 yılında Türkiye'nin Bangladeş'e ihraç ettiği ürünler

Ürün	Tutar (Milyon \$)
Demir ve çelik	56,4
Kazanlar, makineler, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler ve bunların aksam ve parçaları	39
Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat	14.4
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam ve parçaları	11.1
Elektrikli makine ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları	9.9
Diğer Ürünler	64.7
Toplam	195.5

Kaynak: TÜİK

Türkiye'nin tarım ve gıda ürünlerinde ihraç potansiyeli olan ürünleri arasında bakliyat, bisküvi, kuru üzüm, maya, soğan ve zeytinyağını sıralayabiliriz.

Türkiye'nin sanayi ürünleri ve hizmetlerinde ihraç potansiyeli olan ürünlerini televizyon, jeneratör, inşaat malzemeleri, otomotiv - yan sanayi ürünleri ve tekstil – örgü makineleri olarak sıralayabiliriz.

Türkiye ise Bangladeş'ten süt ürünleri, eşya ambalajında kullanılan çuval ve torbalar, hazır giyim, lif ve ayakkabı ithal etmektedir.

2013 yılında Türkiye'nin Bangladeş'ten ithal ettiği ürünler

Ürün	Tutar (Milyon \$)
Örme giyim eşyası ve aksesuarı	54.9
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	238.2
Dokumaya elverişli diğer bitkisel lifler, kâğıt ipliği ve ürünleri	183.5
Seramik mamulleri	11.5
Sentetik ve suni devamsız lifler	6.4
Diğer	22.9
Toplam	1.004,4

Kaynak: TÜİK

SONUÇ

Bangladeş, Türk yatırımcıları için çok önemli ve oldukça cazip bir ülkedir. Türk yatırımcılarının, yatırımlarını yurt içi ve yurt dışı olarak tasarlaması gerekir. Dünya finans kurumlarının bu ülkeye özel şartlarda verdiği krediler ve imkânlar bulunmaktadır. Aynı zamanda hükümetin de yabancı yatırımcılar için de özel teşvikleri bulunmaktadır. Bangladeş Ticaret Bakanı Muhammad Faruk Khan, Türklere yatırım için özel bir bölge tahsis etmeyi düşündüklerini Türk kamuoyu ile paylaşmıştır.

Türk yatırımcılar, Bangladeş'te ilk yatırımlarına tekstil sektörü ile başlamışlardır. Yatırım yapan firmalar bu ülkede olmaktan memnun olup yatırımlarını sürdürmektedirler. Türk yatırımcılar tekstil sektörü yatırımlarını da daha detaylandırarak devam etmelidirler. Türk firmaları bugüne kadar dünya çapında hazır giyim sektöründe oluşturduğu pazar payını başkalarına kaptırmamak için Bangladeş'in potansiyel kaynaklarından faydalanabilir.

2009 yılında Bangladeş ziyaretimdeki gözlemlerime göre, ülkenin çok acil yapılması gereken altyapı hizmetlerinin olduğunu gördüm. Türk yatırımcıların Bangladeş'te bakir olan altyapı hizmetlerine yoğunlaşması gerekmektedir. Medyadan takip ettiğim kadarıyla ise hükümet altyapı üzerine çalışmalar yapmaktadır. Bangladeş'te altyapıyı doğal altyapı ve şehir altyapısı diye ikiye ayırabiliriz.

Doğal altyapıdan amaç; muson yağmurları sonucu nehir taşkınlarının önlenmesi için gerekli çalışmaların yapılması oluşturmaktadır. Ülkenin bir kısım verimli topraklarının su altında olması nedeniyle, bu bölgelere kanallar açılarak tarıma daha elverişli hale getirilmesi çalışmalarının yapılması gerekmektedir. En önemlisi, ülkenin sahil kıyılarında oluşan kasırga sebebiyle, her yıl on binlerce insanın mağdur olmasıdır. Binlerce insan da canını bu kasırga sularına vermektedir. Hükümetin kasırga felâketleri sonucu oluşan zararları önlemek için çalışmaları bulunmaktadır. Türk inşaat sektörü bu bölgede doğal altyapı çalışma fizibilitelerini yaparak hükümete teklifte bulunabilir.

Şehir altyapısından amaç ise su ve kanalizasyon şebekelerinin kurulması, yol ve konut çalışmalarının yapılmasıdır. Ülkenin bu kalıcı çalışmalara çok ihtiyacı bulunmaktadır.

Ülkede her geçen gün artan enerji ihtiyacının karşılanması için büyük yatırımlara ihtiyaç duyulmaktadır. Özellikle elektrik açığını kapatmak için devlet bu alanı özel sektöre açmış durumdadır. Zengin doğal gaz kaynağını kullanmak sureti ile ufak ve orta çaplı elektrik

tesislerinin kurulması için devlet özel sermayeyi teşvik etmektedir. Besicilik, tavukçuluk, yem, hayvan kesimi ve süt ürünleri üretimlerinde ve sanayi tesislerine yatırım cazip olabilir.

Ülkenin 800 km uzunluğundaki Bengal Körfezi'ne kıyısı olup, sayısız nehir ve gölde beslenen, avlanan balıkları işleyecek dondurulmuş gıda sanayi tesislerine ihtiyaç duymaktadır. Hafif insan gücü gerektiren elektronik ve makine aleti üretimi için de Bangladeş ideal bir yer olabilir.

Bangladeş Yatırım Kurulu'nun (BOI) verilerinden 2008 yılına ait yabancı yatırım tekliflerini incelediğimizde, en çok yatırım teklifi yapan ülke 52.993 milyar (USD) ile Kanada görünmektedir. Kanada'yı, 2.818 milyar ile Hindistan, 1.610 milyar ile İsviçre, 1.324 milyar ile Japonya ve 424 milyon (USD) ile Türkiye takip etmektedir.

Bangladeş'te daha etkin olmak için her iki ülke yetkililerinin hava ve deniz ulaşımını sağlamak amacıyla antlaşmalar yapması ve bu antlaşmaların en kısa zamanda faaliyete geçmesi gerekmektedir. Hava ve deniz ulaşımının sağlıklı çalışması ise var olan yakınlaşmayı daha da güçlendirecektir.

Medeniyet toplumundan gelen bir nesil olarak, ülkenin sosyal kalkınmasında da önderlik yapmamız gerekmektedir. İş adamlarımız sadece para kazanmak için değil, aynı zamanda halkın gönlünü kazanacak, sosyal yaraları saracak eserleri de meydana getirmelidir. Bu alanlarda bazı sivil toplum kuruluşlarımızın çalışmaları bulunmaktadır. Bu çalışmalar daha da çeşitlendirilebilir.

Güney Asya'da işsizlikten kaynaklanan göçler, Türkiye'nin uluslararası imajını da olumsuz etkilemektedir. Dünyada her yıl insan kaçakçılığı kurbanı olmuş, aralarında çoğunlukla Bangladeşlilerin de bulunduğu binlerce insanın umut yolculuğu çoğu kere yaşanan dramlarla son bulmaktadır. Devlet kurumlarının, Bangladeş'le insan kaçakçılığını önlemeye yönelik işbirliği yapması, sorunun temelden çözümü için çok önemlidir.

Bangladeş üniversiteleri ile Türk üniversiteleri arasında, bilimsel işbirliğinin geliştirilmesi ve var olan öğrenci mübadelesinin genişletilerek daha da etkin hale getirilmesi de önemsenmelidir.

Türkiye ile Bangladeş arasında geliştirilmesi gereken diğer önemli bir alan da sağlık ve turizm sektörleridir. Zira ülkenin zenginleri tedavi ve turizm için Uzakdoğu Asya ve AB ülkelerini

tercih etmektedir. Türkiye'nin sağlık ve turizm faaliyet alanlarına Bangladeş'i de dâhil edecek hizmet alanları üretmesi iki ülke arasındaki ticari ilişkileri de artıracaktır.

Son olarak; Güney Asya Bölgesel İşbirliği Teşkilatı (SAARC) uluslararası arenada ne kadar pasif bir kurum olarak görülse de, Türkiye Güney Asya bölgesinde nüfuzunu hissettirmek gayesiyle Güney Asya Bölgesel İşbirliği Teşkilatı olan SAARC'a gözlemci ülke olarak katılmayı önemsemeli ve çabalarını sıklaştırmalıdır.

KAYNAKÇA

- The United Nations Population Fund Bangladesh Country Office Geoffrey Hayes, Gavin Jones 18 January 2015 PDF
- Mapping Bangladesh's Political Crisis Aisia Report N 264/ 9 February 2015 International Crisis Group Headquarters Belgium PDF
- Planning Commission Ministry of Planning Government of the People's Republic of Bangladesh SIXTH FIVE YEAR PLAN FY2011-FY2015 Strategic Directions and Policy Framework 2013 International Monetary Fund IMF Country Report No. 13/63 PDF
- Bangladesh Bureau of Statistics Statistics and Informatics Division Ministry of Planning Government of the People's Republic of Bangladesh Dhaka, June 2013 PDF
- Bangladesh Economy in FY2014 Independent Review of Bangladesh's Development (IRBD) & Centre for Policy Dialogue (CPD) 22 October 2013 PDF
- DEİK Bangladeş Ülke Bülteni Aralık 2014 PDF
- CIA The World Factbook PDF
- İTO Bangladeş Ülke Raporu Aralık 2013 PDF
- World Population Prospects 2015 Revision PDF
- Bangladesh Development Update The World Bank April 2015 PDF